

**CREATIVE BIOGRAPHY IN THE COORDINATES
OF THE HUMANITIES: HISTORIOGRAPHY
AND RESEARCH METHODS**

**ТВОРЧА БІОГРАФІЯ В КООРДИНАТАХ
СУЧАСНОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ:
ІСТОРІОГРАФІЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Bondarchuk Viktor¹

DOI: http://dx.doi.org/10.30525/978-9934-571-26-8_2

Abstract. The essence of creative biography as a concept in the context of culturological discourse is revealed. Appealing, both to the rational-political substantiation and to the simplistic conclusions, the constant, the invariable component of scientific intentions, is absolutely crystallized – a person who, by dividing it into the general texture of the cultural space, breaking his principles and essence, becomes the object of study, outlining the subject of the research and formulating the appropriate tools for processing. In complex interdisciplinary dialogue, where the research methods undergo constant division, changing the position of the leading on the secondary, moving the focus of research, and emphasizing the attention of scientists on its various vectors, biographism (biographical method) remains unchanged and uncontested, which, comprehending possible lines of intersection of sociology, psychology, philosophy, art studies, and cultural studies maintains and localises the epicenter of all scientific intentions – a creative personality.

The purpose of the work. Investigation of creative biography in the context of its historical formation, social adaptation and creative comprehension. Study of biography as a form of knowledge of the essence of phenomena with further consolidation in the coordinates of cultural discourse.

The methodology of the research is to apply historical and culturological methods, which makes it possible to analyze the creative biography in the context of interdisciplinary relationships.

¹ Associate Professor, Candidate of Art,
Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine, Ukraine

The scientific novelty of the work is to broaden ideas about the creation of a creative biography in the coordinates of art and cultural discourse. The current state of the study of personality, its creative, scientific biography, makes the scientists and researchers think about the problem of finding and rational substantiation of methodological approaches, their synthesis and differentiation for the sole purpose – to fully comprehend the life and creative way of man, to outline all the points of its accomplishment in the space of socio-cultural dynamics of reality. Cultural discourse clearly defines the subject of research – the vital and creative way of the individual, who, in the context of his own processual temporal organization, demonstrates human life's realities in the projection of relevant text materials and other informative media, which forms the source base in the form of its invaluable heritage. It is the material elements of a complex multilevel human model that give as clear orientations of the individual in the space of his psycho-physical evolution, and tracking the communication of the individual in a dynamic socio-cultural dialogue. By synthesizing these two aspects of analytical intelligence, we are able to fully comprehend the problem of social adaptation of a person and to identify the stimulating aspects of its creative principle, at the intersection of which a person acquires the status of a creative person whose essence is determined by the continuum as artistic progression and psycho-physiological aspects of its evolution. Taking into account the discussions that are caused by the problems of biography and its source, the current state of philosophical, sociological, psychological, art criticism and cultural space is at the stage of a permanent rethinking of phenomena, their essence, which leads to the formation of new, sometimes dangerous, conclusions that are an important structuring element of history, science, art. The measurements of the present, the sensations of the ripple of time and reality, push us into reflection, the epicenter of which is a new understanding of reality, which more and more often leaves aside the empirical models of world outlook, world perception, place and role in it of man and personality. The accents of postmodernism form the strategies of thought of each of us, when the sense of time realities changes its coordinates every day, every moment, and feel the progress of the present becomes more difficult and harder. The modern creative personality is the projection of virtual mechanisms that work according to their own laws and strategies, bypassing the formatting of the empirical modeling of human development vectors, their symbols and ideals. The creative personality of

Creative biography in the coordinates of the humanities: historiography...

the present is formed in the range of a powerful information space, which depresses the genetically intertwined ideological human models. Formulating, and simultaneously destroying the feeling of reality, rising to the pedestal of recognition and simultaneously falling into the abyss of internal devastation, the person is established in the space of the present, covered by fictitious names, non-existent photographic images, false and fictitious life history. Blogs, instagrams, sites are the continuum where anyone can find their recognition, become a leader, masking eloquent slogans and slang. When studying the personality biography, the main thing remains to avoid simplification, when a significant part of his creative, or scientific, social, intellectual manifestation is lost and remains beyond the contextual limits.

1. Вступ

Інтенції сучасної гуманітаристики представлені чітко структурованим і послідовним вивченням соціальної сфери, її організації та систематизації в контексті культурно-історичних чинників, динамічно формуючи універсалії культури, освіти, науки. Саме культура, у всій її багатогранній і самобутній природі генерує світоглядну картину відповідного етносу, уніфікуючи його емпіричні надбання в контексті сучасних теоретико-методологічних вимог. Культура – це завжди чітко структурована і циклічно зумовлена послідовність, сутність якої відображена її історичним досвідом з обов'язковим формуванням стратегії подальшого розвитку та моделюванням цілісної картини світу, у якій важливим структуротворчим елементом залишається особистість у всіх проявах її художньої рефлексії, творчості та мистецьких здобутках.

Транслюючи наукові напрацювання сучасної гуманітаристики, кристалізується стійка основа, тло, відкриваючи широкий простір у пізнання особистості, її внутрішнього світу, вподобань та інтересів. Виокремлення суб'єктивно-особистісного зі сфери узагальнено-об'єктивного дає можливість пізнати індивідуально-особистісну сутність людини, враховуючи чинники зовнішнього впливу та можливі асимілятивні тенденції. У контексті обраної проблеми дослідження прослідковується чітке відшарування суб'єктивної культури – категорії, що, виокремившись зі структури її об'єктивної основи, формує чіткий предмет дослідження – особистість, яка будучи її невід'ємною частиною, здобуває нові характеристики, властивості, особливості, сутнісні

основи. Саме у процесі акультурації особистості, суб'єктивна культура виступає у формі конкретної програми її життєдіяльності, стимулюючи до логічної і послідовної адаптації, становлення та самоактуалізації у динамічній соціо-комунікативній сфері.

Досліджуючи феномен творчої особистості, гуманітаристика ставить чітке завдання – уникнути численних теоретично-аналітичних спекуляцій, зберігаючи базові положення у методах та підходах до вивчення творчих біографій видатних постатей культурно-мистецького простору.

2. Виклад основного матеріалу

Потужна традиція біографізму, яка знайшла своє відображення у наукових поступках соціології, філософії, естетики, акмеології, стимулює до раціонального узагальнення – творча біографія проектує неповторну, самобутню особистість, яка, будучи вмонтованою в контекст соціокультурної динаміки, формує розгалужений простір дослідження, що знаходиться на перетині окремих міждисциплінарних концептуальних векторів, узагальнюючим механізмом яких є історія та культурологія передусім. Творча біографія – це історико-культурологічне, історико-мистецтвознавче та історико-психологічне дослідження, тому ми розглядаємо творчу особистість як феномен історії та культури, який, сформувавшись на синтетичних моделях міждисциплінарного дискурсу гуманітарних наук, дає можливість парадигмально сприймати та аналізувати лінію загального розвитку як усього людства, так і окремої особистості, не залишаючи поза увагою момент включення її у дискурс філософії, соціології, історії. Творча біографія – це культурологічне дослідження – оповідь, побудоване не за принципом хронологічного нанизування, де кожний крок біографії Майстра працює як чергова фаза творчого сходження, піднесення, в яких прокреслюється єдність, цільність, що вирізняє особистості між інших постатей, індивідуальностей; творча біографія – це життєвий і творчий шлях митця, зумовлений культурно-історичними і особистісними чинниками і відтвореними у його художній творчості.

Сутність творчої біографії не достатньо розкрита в сучасній науці. Проблема творчої біографії реальної конкретної особистості передбачає дослідження різних галузей гуманітарного знання та видів художньої творчості. Вивчаючи біографії Митців, ми поринаємо у сферу

Creative biography in the coordinates of the humanities: historiography...

творчого процесу, у контекст, який виражений сукупністю факторів поза текстової реальності, що безпосередньо чи опосередковано впливають на його подальший розвиток. Ця проблема передбачає вивчення не лише результату праці художника, але й самого акту творчості у всій його виключній складності, у найрізноманітніших його зв'язках з дійсністю, у множині відтінків сприйняття Художником життя, дійсності й в опосередкуванні зв'язку Митця і світу. Коло проблем, пов'язаних з вивченням творчої біографії, як ми бачимо, надзвичайно різноманітний. Ця проблема є плідною не лише для окремого дослідження життя й творчості того чи іншого Митця, але й для висновків більш широкого характеру, в яких можуть бути поставлені надважливі питання загальної теорії культури, зокрема, й художньої. Проблема дослідження творчої біографії – одна з окремих напрямів дослідження теорії культури – пов'язана з кардинальними поняттями теорії та психології творчості та сприйняття, теорії пізнання у дуже широкому, що виходить далеко за межі власне мистецтва, сенсі. Мова йде про спорідненість і певну адекватність творчих імпульсів, мотивів, спонукань та остаточних результатів творчості Художника, що ставить перед культурологічною наукою кардинальні проблеми загальної теорії художньої культури, мистецтва й теорії творчості. Ми будемо говорити про творчу біографію Майстра – добре знайомого, а, можливо, й зовсім незнайомого. Спробуємо уявити за цим людську долю, Людину, уявити і зрозуміти час – минулий, теперішній, можливо, майбутній. Відтак через біографіку великих митців ми замислюємося й пізнаємо не тільки їх життєвий і творчий шлях, а й досліджуємо та аналізуємо картину світу, відображену у їх творчості, художніх здобутках.

3. Дослідження творчої біографії в контексті міждисциплінарного аналізу: історіографія питання

Проблема творчої біографії гостро і динамічно підіймається у гуманітарній сфері, вказуючи на рівень її актуальності та осмисленості. Відтак, у координатах біографічної розвідки кристалізується простір численних **філософських висновків**, концепцій та узагальнень. Від античних мислителів (Теофраста, Вергілія, Марка Аврелія) крізь призму життєписів Дж.Вазарі, Мікеланджело Буонарроті, Леонардо да Вінчі, думки Б. Паскаля, С. Монтеня, роздуми С. Пачекко, Д. Дідро, до узагальнень Е. Канта, Г. Гегеля, А. Шопенгауера та тенденцій сучас-

ної філософської думки Л. Левчук, Т. Гуменюк, В. Менжуліна, О. Болдачева [1; 5; 6; 7; 8].

У здобутках **мистецтвознавців кристалізується** потужна складова біографічного жанру. Дослідження Ю. Станішевського, В. Рожка, М. Черкашиної-Губаренко, С. Тишка, Ю. Зільбермана, В. Реді формують ціннісно-орієнтаційну концепцію наукового напрямку – біографістики, що дає можливість вивчення не тільки творчості Митця, а й соціокультурного середовища, його контекстуального простору [16; 17; 18; 20].

Плідну і методологічно-значиму основу, що стимулює до вивчення творчої біографії особистості, пізнання її внутрішнього світу, створила сучасна **біографістика**, яка чітко структурувала механізми аналізу життєвого і творчого шляху особистості, вказала на її базові положення та закономірності. Внесок І. Беленького, А. Валевського, Г. Винокура, В. Климчук, Н. Дічек, Т. Ємельянової, Л. Ільчук, Н. Логінової, С. Ляшко, А. Петриної, В. Попика, Т. Попової, М. Поповича канонізував і узагальнив біографістику як потенційну і виражену у власних наукових переконаннях науку [2; 6; 11; 12; 13; 14].

З нашого погляду, подальший розвиток біографічного методу в просторі української культурологічної думки потребує подальшого фахового осмислення самого процесу становлення й утвердження біографічного підходу як форми вивчення і пізнання не тільки творчої біографії Митця, а й соціокультурного середовища, його контекстуального простору з метою об'єктивного висвітлення маловідомих і недосліджених аспектів вітчизняного культурно-мистецького простору.

Біографічний метод дослідження стає предтечею численних наукових теоретично-аналітичних спекуляцій в галузі гуманітаристики, він імпульсивно впроваджує нові механізми пізнання соціуму, його наративно-історичних засад, розсікаючи ціннісно-орієнтаційні виміри сучасності, змінюючи базові положення у методах та підходах до вивчення проблеми.

Біографістика у структурі свого хронологічного становлення представлена відповідним категоріальним та понятійним апаратом, зокрема:

– в Античності – це досвід емпіричного моделювання дійсності, коли кристалізується літературно-жанрова сутність біографії, завдання якої полягало у відтворенні життєвого циклу людини в контексті соціокультурної динаміки;

Creative biography in the coordinates of the humanities: historiography...

– у Середньовіччі вона представлена символікою християнських оповідей, які вмонтовують людину у річище протистояння внутрішнього і зовнішнього, формуючи новий тип описання життєвого шляху особистості – агіографію, контури якої закріплені жанровими координатами життєвої літератури [11];

– у Відродженні через біографію Митця особистість набуває статусу Творця, що вказує на соціальне визнання його інтелекту і визнання загально-особистісної зрілості. Людина Відродження стверджує красу реального буття й пізнає саму себе. Пізнає й стверджує і себе, і свої стосунки зі світом, й світ своїх почуттів й думок, і саме цим, зрештою, возвеличує людську творчу особистість;

– у класичних інтенціях автобіографічні оповіді перетворюються на спосіб глибинного самопізнання людини, символізуючи початок нового етапу розвитку жанру, епіцентром якого постає індивідуальність, що належить не лише собі самій, а, передусім, ідеям та прагненням свого часу, і навіть цілій епосі. В основі дослідження – історизм, достовірність і перевіреність фактів;

– в епоху Романтизму, формується чітку структурованість біографії як жанру, крізь призму якої відбувається пізнання, розуміння об'єктивної дійсності, процесів, які формують структуру мистецького простору, його змісту та наповнення. Творча особистість піддає перманентному переосмисленню власні онтологічні реалії, наповнює життя смисловими категоріями, в основі яких прагнення до взаємодії з потужним генетичним досвідом творчості та самореалізації в ньому. Мистецтво романтизму сприймається як засіб перетворення дійсності, життєтворчість, коли людина перебуває у пошуку того невидимого шляху, який виведе її з оточення реальності, безнадії [16];

– у механізмах наукового вивчення XIX століття, динамічно формується біографіка як сукупність філософсько-методологічних, історіографічних, історико-культурних та рецептурних знань і уявлень про окремі біографічні жанри, про значення, завдання і можливості біографічного мислення і пізнання, про методи біографічної реконструкції виокремлюючи статус таких категорій як «індивідуальність» та «особистість». Народжується інша особистість з новим відчуттям динаміки часу, в якому вона представлена елементом складної системи, сформованої континуумом творчих пошуків та життєвих реалій;

– у розгалуженому науковому дискурсі ХХ століття, біографіка змінює власні ключові орієнтири і стимулює до формування похідних семантичних структур таких як: «біографічний жанр», «біографічна література», «біографічний метод», «мистецтво біографії». Мистецький простір наповнюється внутрішньою суперечливістю та протистоянням людини часовим реаліям. Інтуїтивний спосіб осягнення світу, індивідуалізм, зосередження автора на особистісному «Я», героя, читача, заперечення залежності характеру й учинків героя лише від зовнішніх умов його життя, посилена увага до психологізму, позасвідомих сфер душі, внутрішньої боротьби роздвоєного людського «Я» – це ознаки, яких набуває особистість у контексті активного діалогу зі світом, дійсністю;

– і вже у реаліях ХХІ століття біографістика тяжіє до документально достовірного осягнення реальної конкретної людини, її життєвого шляху і творчості, представляючи біографію як явище культури, сутність якого залишає осторонь лінійний життєпис (буттєва біографія) і акцентує увагу на реконструкції цілісності особистості в контексті її творчих досягнень, звершень, поступів. Сучасна творча особистість – це проекція віртуальних механізмів, які працюють за власними законами і стратегіями, оминаючи форматні до нині засади емпіричного моделювання людських векторів розвитку, їх символів та ідеалів [8].

Творча особистість сьогодення формується у діапазоні безмежного інформаційного простору, що розгерметизовує генетично-заангажовані світоглядні моделі людини. Формуючи і одночасно руйнуючи відчуття реальності, піднімаючись на п'єдестал визнання і водночас падаючи у прірву внутрішнього спустошення, особистість утверджується у просторі сучасності, прикриваючись вигаданими іменами, неіснуючими фотозображеннями, фальшивою і вигаданою життєвою історією. Блоги, інстаграми, сайти – це той континуум, де будь-хто може віднайти своє визнання, стати лідером, маскуючись красномовними гаслами та сленгами. Саме в реаліях ХХІ століття особистість набуває статусу суб'єкта культури, помітно розширюючи коло питань, пов'язаних з дослідженням проблеми людини, її місця в реаліях сьогоденної гуманітаристики [5].

Апелюючи до проблеми творчої особистості, дослідження її життєвого шляху, що обумовлений динамікою соціальних та культурних

Creative biography in the coordinates of the humanities: historiography...

змін, ми маємо можливість відслідкувати чіткий механізм її адаптації, акультурації, самоактуалізації, послідовного становлення та звершення у складному комунікативному просторі. Саме крізь призму біографістики, біографічного методу дослідження сучасна наукова думка вдається до реставрації прихованих раніше і маловивчених аспектів людини, особистості, митця, рефлексія яких обумовлена систематизованими емпіричними надбаннями, їх осмисленням з подальшим включенням у вимір прогресивної теоретичної концепції. У такому контекстуальному просторі сучасної гуманітаристики прослідковуються ключові параметри зміни поняттєвого апарату психології, соціології, культурології, мистецтвознавства підтвердженням чого є розширення семантичних кордонів деяких означень та понять. Йдеться про проблему особистості, розкриття сутності поняття шляхом включення її у складний міждисциплінарний дискурс, відслідковуючи динаміку його смислового наповнення в контексті хронологічної систематизації. Від античної моделі людини до індивідуальності, від індивідуальності до особистості, від особистості до суб'єкта культури – саме в такій послідовності відбувається спроба пізнати внутрішній світ людини, руйнуючи однотипність та одноманітність її вивчення та трактування. Сучасна культурологія виходить далеко за межі усталених і канонізованих довідниками постулатів, де вектори особистості окреслювалися її соціальним позиціонуванням, суспільною ідентифікацією, розглядаючи особистість як соціальний тип, сутність якого детермінована соціально-культурними факторами.

4. Вивчення феномену особистості в контексті антропологічної концепції

Локалізуючи феномен Митця, сучасна гуманітаристика помітно розширила науковий тезаурус, структуруючи його синонімічну послідовність, що виражена такими поняттями як: Майстер, Художник, Митець, рефлексивний Художник, стимулюючи до перманентного переосмислення категоріального апарату не тільки культурології, а й філософії, соціології, психології, мистецтвознавства, акмеології, біографістики. Незважаючи на розлогий поняттєвий ряд, структурним елементом даного наукового пошуку і обґрунтування залишається, насамперед, людина, індивідуальність, творча особистість, етимологічні засади якої детерміновані проблемою ідентифікації її сутності,

закріпленої в динамічному поліконтекстуальному просторі наукового дискурсу. Оперуючи аксіомами гуманітаристики, які вкарбували у простір наукових обґрунтувань механізми антропології, сучасна наукова думка формує новий гносеологічний вектор онтологічної проблеми особистості, локалізуючи її у простір новітньої наукової парадигми XXI століття. Її інтенції представлені моделями:

– філософської антропології, в якій відбувається дослідження духовного осереддя людини, основних феноменів її буття, таких як: душа і тіло, життя і смерть, праця і гра;

– концепціями креативної антропології, предметом якої є механізми естетичної самореалізації особистості, суб'єктивний ментальний досвід, процеси втілення художнього потенціалу у послідовні вікові фази людини;

– засадами біологічної антропології, що піддає аналізу людину у статусі біологічного феномену, розглядаючи взаємозв'язок її тілесного і художнього буття з акцентом на біологічні нахили;

– положеннями психологічної антропології, сутність якої сформована вивченням розвитку психіки індивіда від дитинства до старості;

– постулатами культурної антропології, які дають можливість дослідження духовних феноменів людського буття у просторі різних часових епох [15].

Об'єктом дослідження культурної антропології є не суспільство як таке, а людина як творець певно го суспільства і культури. Культурна антропологія наголошує на історичному процесі взаємовідносин людини та культури, адаптації людини до навколишнього культурного середовища, становленні духовного світу особистості, втіленні творчих потенціалів в діяльності та її результатах. Діалог між діалектичною єдністю людини та культурним середовищем зумовлений сутністю творчої особистості, яка має можливість максимально реалізувати себе у творчій мистецькій діяльності, спрямованій на пізнання і перетворення дійсності.

Головна теза антропологічної науки представлена у вигляді єдиної ідеї людини і якій формується її перформативність – як спосіб самопредставлення, самовиявлення, самозасвідчення [7, с. 7]. Як зазначає О. Левченко: «На рівень свідомості людини виходить відчуття, що світ заповнений не так і не тим, та виникає гостра потреба пошуку порожнього простору, який треба заповнити так і тим» [7, с. 19]. Іnten-

Creative biography in the coordinates of the humanities: historiography...

ції біографістики, зумовлені таким антропоцентричним моделюванням дійсності, ідентифікують творчу особистість як феномен, який у координатах просторово-часового континуума представлений універсальним механізмом формування ціннісно-орієнтаційної концепції соціуму, його світоглядної моделі, онтологічних засад.

Сформулювати визначення особистості на вістрі сучасних наукових поглядів стає все складніше, оскільки її смислова природа активно розпорошується в контексті перманентної зміни інструментарію пізнання її сутності.

Досліджуючи феномен особистості, ми апелюємо до вже відомих форм пізнання дійсності, які означив у своїй «Феноменології духу» і ввів до наукового вжитку ще Г.Ф. Гегель. Виділяючи: релігійну (яка представлена у формі людських фантазій); образну (коли почуття передаються в образах); пізнання дійсності, яке виражене в поняттях, ми закріплюємо проблему вивчення сутності особистості в координати системного підходу до проблеми, оскільки саме системність акцентує увагу на взаємозв'язку та взаємодії між елементами [4]. Дотримання принципу системності у дослідженні особистості є беззаперечним, оскільки дає можливість сформувати цілісність, об'єктивність, структурність, мотиваційність у вирішенні проблеми. Закріплюючи проблему в координати системного аналізу, у вигляді алгоритму: тезис – антитезис – синтезис, ми формуємо картину цілісного і послідовного аналізу. Власне такий підхід і розкриває основу діалектичного виміру у вивченні особистості, коли одне поняття шляхом логічного обґрунтування переходить в інше, і не тільки переходить, а й стає його невід'ємною частиною, без якого вже не існують, більше того – навіть не є мислимим. Соціум, є особливим видом соціальної системності, у якій прослідковується об'єктивна форма існування особистості, локалізація якої із сфери загального розуміння стає за умови формування системи стійких ознак, які, власне є ідентифікуючим її елементом як окремої категоріальної одиниці.

Головна властивість особливості – створювати навколо себе художній світ. Та як зазначає В. Климчук, у такому випадку: «Акценти наукових висновків зміщуються із вивчення сутності «Я» та «особистості» на вивчення способів їх дискурсивного конструювання. Особистість перестає бути іменником, і стає дієсловом; перестає бути явищем, і стає процесом» [6, с. 72]. Тому напрошується висновок, що особи-

стість – це явище процесуальне, ширше – темпоральне, і лише закріпивши його в координати просторово-часової організації, ми маємо можливість її об'єктивного аналізу, розкривши всі рівні як соціальної так і культурної ідентифікації.

Якщо ж розглядати особистість в контексті формального, аналізу, ми отримуємо, скоріше, ілюзію у якій частково відзеркалено лише окремі елементи її структури. Вивчати проблему особистості в контексті розуміння її як реальності стає неможливим, оскільки реальність як суб'єктивна категорія – це те, що дане нам у сприйнятті, а об'єктивна – те, що не залежить від того, сприймаємо ми її чи ні. Така інтенція наштовхує до певного висновку, що реальність – це галюцинація в яку ми віримо, а від так людина залишається єдиним створінням, здатним сприйняти закон становлення реальності й – більше – відтворити його в процесі, художній творчості. Розмежування реальності та ілюзії, закріплене в координати гносеологічного принципу, відкриває новий погляд на проблему особистості, розкриття її сутності та ідентичності. У такому контексті людина, особистість – це реальність, яка фіксує у своїй творчості, власній творчій біографії реалії об'єктивної дійсності, у вигляді художньої творчості, вираженої її мистецькими здобутками.

За час свого розвитку сучасна гуманітаристика виробила важливу специфічну властивість – здатність до теоретичного вирішення багатьох актуальних проблем. Статус «людини культури», для якої природність культурних реалій є органічною властивістю, веде до подолання сучасної культурно-антропологічної кризи. Діяльне, перетворювальне начало у цьому процесі пов'язано з можливостями персоналізму у сфері професійного росту індивіда. Аура професії, її досягнення, реакція на професійну діяльність збоку суспільства, критерії та рівні професіоналізму входять у культурологічне розуміння цього важливого аспекту багатомірного поняття особистості. Сюди також належать й інші поняття: життєвий успіх, здатність до осяяння, сучасне визначення якості розуму, характеру і душі, моральне здоров'я, світ нових емоцій, субстанціональне почуття Батьківщини, самостійність і внутрішня свобода індивіда.

У соціокультурному розумінні становлення та розвиток особистості виявляється як багатоетапний процес залучення людини у соціум і культуру, тобто у соціокультурні інститути, середовище, різноманітні

Creative biography in the coordinates of the humanities: historiography...

види культурної діяльності, що сприяють соціалізації, інкультурації та самореалізації особистості [13]. Людинотворча природа культури, властивість відтворювати людину в усій її цілісності і всебічності є її найважливішою особливістю. У процесі інтеріоризації культурних цінностей, явищ, феноменів розкривається й виявляється творчий потенціал особистості. При цьому людина набуває здатності долати диктат вибору, створювати конструктивну альтернативу самому вибору, тобто брати участь у надситуативній дії, що забезпечує оволодіння «живими точками росту культури», а також формами духовно-практичного досвіду людства, які саморозвиваються й самовідтворюються.

На особистісному рівні розвиток культури можна уявити у єдності опанування попередньої культури й створення нових культурних цінностей. Однак, створюване людьми предметне багатство є лише зовнішньою формою культури. Його справжнім змістом виявляється розвиток сутнісних сил самої людини, представлені в культурі як самостворюваної, саморозвивальної істоти. В культурі, отже, знаходить віддзеркалення вся сукупність потреб, здібностей, відношень, сил і т.д. людини. Проектний, створювальний, діяльний бік в цьому процесі є провідним.

Базовою функцією культури є функція людинотворча. Визначення сутнісного базису феномену культури підкреслює, що через культури розвивається надприродна, позабіологічна складова людини, названа її внутрішнім світом, душею, "Его". Історично-осяжний процес еволюції людини демонструє, що основний його рух пов'язаний з визріванням саме внутрішньої складової людської сутності. Саме тут – у внутрішньому світі людини – закорінена її здатність до пізнання світу й перетворення його. Перше відбувається завдяки суб'єктивній духовній здатності людини до подолання меж відомого і пізнаного, до постійного трансцендентування до вищих можливостей й ідеалів, що й постає рушієм антропогенної еволюції. Друге пов'язано з культуротворчою діяльністю людини, коли нові ідеали і цінності втілюються у земні усталені форми взаємодії, вступають у суперечність або доповнюють вже існуюче. І те і інше (пізнання світу та перетворення його) має потребу у чіткому ціннісному підґрунті й систематизації, утвердити й здійснити які здатен тільки сам суб'єкт у процесі свого духовного визрівання. Таким чином, людинотворча функція культури як вирощування, виховання, культивування внутрішнього світу людини

онтологізує в сучасності духовну проблематику, пред'являє в якості насущної необхідності дослідження феномену духовності як атрибутивної властивості людської сутності й актуалізує значимість суб'єктивного та індивідуального.

Дослідження феномену творчої біографії у культурологічному вимірі пов'язано з тим, що науки про культуру з їх індивідуалізуючим методом мають цікавитися, у першу чергу, індивідуальним і неповторним в культурі. Індивідуальне в культурі, її власне людський зміст постає головною метою біографічних досліджень, а інтерес до індивідуального – показником стану біографічної свідомості епохи.

Парадигми біографічної свідомості: агіографічна, героїко-міфологічна, наративна та ін., так чи інакше прив'язані до культурних універсалій. Індивідуальне існування завжди вплетене у культурний контекст. «Культурно-історичний контекст» так само значимий для біографії-життєрозуміння, як «історичне тло» для біографії-життєопису (життєоповіді); він вказує на приналежність біографії, що розглядається як текст культури своєму часові. Для різних епох і для різних культур характерні свої категорії осмислення й оформлення біографії. Однак, дослідники неминуче звертаються до понять «образ людини в культурі епохи», «смісл життя», «культурний код» [14].

Біографія як культуно-історична проблема передбачає предметом дослідження вважати історію індивідуального життя особистості у єдності всіх тих ознак, з яким вона дана в історії культури. Особисте життя й, безперечно, особисте творче життя майстра, постає своєрідною самостійною культурною формою. У ході вивчення біографії особистості слід брати до уваги рецепцію. Масштаби рецепції творчості та творчої діяльності особистості завжди є вражаючими. Рецепції мають тенденцію вибирати із загальної картини ту точку зору, яка найбільш значуща або для дослідника, або для певного часу. Так, ім'я особистості існує в постійному рецептивному русі, в якому відтворюється різноманітність її діяльності і особистого творчого життя.

Творча біографіка як науковий жанр дослідження взаємовідносин митця і сучасного йому суспільства розвивається, як правило, по одному з двох шляхів, крайніми точками яких є або поступове забуття, або піднесення на п'єдестал. Проходячи по другому шляху, великий митець як «яскравий представник свого часу» поступово стає культурним героєм, культурною константою, зрештою, класиком. Класик

Creative biography in the coordinates of the humanities: historiography...

існує відразу у трьох часах: у минулому як історичний персонаж, у майбутньому як ідеал та сподівання, прагнення розвитку, й в актуальній сучасності, де класику доводиться відповідати на повсякденні запити і претензії й підтримувати своїм «мідним» чи то «мармуровим» авторитетом, незалежно, хто того потребує. Таким чином, класик завжди є «вічним сучасником» й «спільним однодумцем». Класик завжди задовольняє й відповідає горизонту (обрізу) очікувань. Очевидною є нескінченна варіабельність Майстра, і кожний новий крок у дослідженні його постаті, яким би переконливим і точним він не здавався сьогодні, це лише нова, чергова, але ніяк не остання сторінка його «помертної біографії». Класик-монумент є обов'язковим компонентом культури, але у кожній новій культурній ситуації цей феномен необхідно актуалізувати – і навіть ширше – опанувати.

Останнім часом у світовій та вітчизняній науковій (і не лише) літературі значно виріс інтерес до історико-біографічного жанру. Слід відзначити у біографічному потоці саме творчу біографію. При створенні наукових життєписів видатних майстрів автора очікує множина проблем, від вирішення яких залежить досконалість розвідки, її наукова значущість: це і певний рівень художньо-культурної адекватності, співмірності особистості автора та досліджуваної індивідуальності. Йдеться про осягнення творчої лабораторії митця, або – чи можливе осмислення генія. Підсилює складність чинник міфологізації, адже в монументальних рисах почасти втрачається людяність, справжня природа видатних діячів, їх земний масштаб. Водночас існує загроза певного заниження видатної персони, пов'язана з не виправданим спрощенням, схематизацією та користуванням усталеними штампами та ін. Тож робота з архівами, вивчення всіх попередніх досліджень, абсолютне занурення у творче життя Генія – це той шлях, який допомагає автору відтворити унікальну знакову культурну індивідуальність.

Проблема творчої біографіки безпосередньо стикається з проблемою соціальної місії творця. Це питання є неоднозначним за самою його постановкою, а тим більше за діапазоном відповідей. Епоха Модерну поставила його достатньо гостро, окресливши простір можливостей творчої особистості заявлять про себе у світі. На межі XIX-XX століть концепція художника у вежі зі слонової кістки та активного залучення у соціально-політичну діяльність, як полярні за своєю сутністю позиції, набули не стільки теоретичний скільки прак-

тично-прикладний характер. Цілком виправдано спиратися на те, що при всій ексклюзивності прагнення творця виразити істину, що ставить його поза залежністю від чужих впливів, він завжди має потребу в іншому й звертається до світу з надією бути почутим, зрозумілим, тобто визнаним. У відповідності з цією настановою, крім громадянської позиції творця, питання достатньо суперечливого, актуалізується соціальна зумовленість його зв'язку зі світом у момент презентації своєї творчості публіці. Саме цей контекст зумовлює можливість дій-вчинків творчої особистості, взяті у бахтінському модусі діяльності «всім своїм життям». Творчість як свобода самовираження суть вчинок. Смысловий зміст творчості-вчинку й конкретна історичність його здійснення єдині й неподільні в оцінці його як відповідального вчинку. Ця відповідальність творця за здійснення вчинку у певному місці і у певний час, – це відповідальність за те, що, крім нього цього зробити ніхто не може. Демонструючи світові цінності й відстоюючи їх, творець вступає у відкрите співбуття.

5. Висновки

Закріплюючи проблему вивчення творчої біографії в динамічний міждисциплінарний контекст, сучасна гуманітаристика стимулює до формування потужного інструментарію дослідження особистості, який активно впроваджується у методах психології, соціології, філософії, біографістиці, культурології та мистецтвознавстві. Виокремлюючи категорію суб'єктивної культури, консолідується механізм вивчення творчої біографії Митця з обов'язковим закріпленням її у широкий полі контекстуальний простір сучасної гуманітаристики. Саме в таких координатах і стає можливим вивчення не тільки результатів художньої діяльності особистості, а й зануритись у сферу самого акту творчості, як результату рефлексії Митцем дійсності, у всій її складності та неоднозначності.

Проблема вивчення творчої біографії в координатах міждисциплінарного аналізу слугує кристалізації чіткої структури її пізнання – біографічного методу дослідження, який в контексті історичного становлення зумовив структурування відповідного категоріального та поняттєвого апарату. Проводячи аналітичний зріз від Античності до наукових узагальнень ХХІ століття, формується простір, в якому стає можливим проаналізувати всі властивості особистості в динаміці її

Creative biography in the coordinates of the humanities: historiography...

хронологічного становлення та розвитку. Від пересічної людини, до індивідуальності, особистості і, до особистості як суб'єкта культури – саме в таких координатах прослідковується тривалий шлях акультурації і соціалізації людини, з можливістю її системного вивчення та пізнання.

Творча особистість стає епіцентром наукової думки, формуючи основні вектори антропологічної філософії, психології та культурології. Головне місце посідають проблеми дослідження духовних феноменів буття людини, розглядаючи взаємозв'язок тілесного і художнього, механізми естетичної самореалізації особистості, процеси втілення її художнього потенціалу у сфері комунікативного простору.

За результатами дослідження сформульовано визначення основних характеристик творчої особистості, її функцій та властивостей. З урахуванням результатів наукової розвідки кристалізовано визначення творчої біографії особистості в контексті культурологічних та мистецтвознавчих узагальнень.

На сьогодні проблема вивчення творчих біографій є актуальним і вкрай важливим питанням. Досліджуючи творчі біографії Митців, ми заповнюємо прогалини не тільки в національній культурно-історичній спадщині, а й формуємо нову картину комунікативної моделі численних етнічних культур.

Список літератури:

1. Аврелий Марк. Наедине с собой: Кн. 2. Абзац 17. URL: <https://psylib.org.ua/books/avrel01/txt01.htm> (дата обращения: 12.07.2017).
2. Беленький И. Л. Биография и биографика в отечественной культурно-исторической традиции // История через личность: историческая биография сегодня. Москва: Вестник МГУКИ, 2005. С. 37–54.
3. Вергилий М. П. Георгики // Вергилий М. П. Георгики. Москва: Эксмо, 2007. С. 10-40.
4. Гегель Г.В.Ф. Феноменология духа. М.: Наука. – 2000. – 495 с.
5. Гуменюк Т.К. Продовження глінкініани : стиль автора у просторі сучасного наукового мислення (Тышко С.В. Странствия Глинки. Комментарии к «Запискам»: в 4-х ч. – Ч. 4: Кавказ. Киев: ЛАТ. 2015. 234 с.) // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. 2015. № 3 (28). С. 150-156.
6. Климчук В. О., Мойсієнко Я. В. Життєвий шлях творчої особистості: принципи біографічного дослідження за допомогою сценарного аналізу Е. Берна // Соціальна психологія. 2007. № 6. С. 32–44.
7. Левченко О.Г. Театр у системі філософської антропології: монографія/ Олена Левченко; Нац. Цент театр. мист. ім. Леся Курбаса. – К., 2012. – 296 с.

8. Левчук Л. Т. Проблема художньої творчості в контексті сучасної естетичної теорії: процес концептуалізації // Гуманітарний часопис. 2014. № 3. С. 9–16.

9. Монтень М. Опыты: в 2 кн. / пер. А. С. Бобовича и др. Кн. 1. Москва: Голос, 1992.

10. Пачеко С. Отрывки из книги «Искусство живописи, ее древность ы величие». Мастера искусства об искусстве. Избранные отрывки из писем, дневников, речей и трактатов: в 4 т. / под общ. ред. Д. Аркина и Б. Терновца. Москва; Ленинград: Изогиз, 1936–1939. Т. 1: Ренессанс и (XV–XVIII вв.) / ред А. Губер, А. Сидоров; ввводн. ст. Л. Пинского. Москва; Ленинград: Изогиз, 1936. С. 396–438.

11. Петрина А. Б. Научная биография в российской культурной и интеллектуальной традиции: поиск новой модели: дис. ... канд. исторических наук: спец. 24.00.01 Теория и история культуры / Омский гос. Ун-т путей сообщ. Омск, 2009. 182 с.

12. Попик В. І. Світоглядні засади розвитку української біографістики та формування національних ресурсів біографічної інформації ХХ століття // Українська біографістика: зб. наук. пр. Ін-ту біогр. дослідж. Київ, 2008. Вип. 4. С. 8–40.

13. Попова Т. Н. Жизнеописание ученого-историка на перекрестке историографических традиций: теория, методология, практика // Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки. Київ, 2015. № 8. С. 15–40.

14. Попова Т. Н. Историография в человеческом измерении // Історіографічні дослідження в Україні. 2012. Вип. 22. С. 265–292.

15. Попович О. В. Біографія як феномен культури // Гуманітарний часопис. 2011. № 2. С. 96–103.

16. Реда В. Я. Музично-критична діяльність П. І. Чайковського // Мистецтвознавчі записки: зб. наук. пр. / Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистецтв. Київ, 2010. Вип. 18. С. 3–9.

17. Рожок В. І. Стефан Турчак / передне сл. Б. Олійника. Київ: Либідь, 2013. 248 с.; іл.

18. Станішевський Ю. О. Дмитро Гнатюк. Київ: Муз. Україна, 1991. 167 с.

19. Теофраст. Характеристики // Электронная библиотека royallib.com. URL: royallib.com/book/teofrast/harakteristiki.htm (дата обращения: 12.07.2017).

20. Тышко С.В., Мамаев С.Г. Странствия Глинки. Комментарий к «Запискам». Часть II. Глинка в Германии или Апология романтического сознания. Киев. ТОВ «Задруга». 2002. 508 с.

References:

1. Aurelius Mark. Nayedine s soboy. [Private with you]. Available at: <https://psylib.org.ua/books/avrel01/txt01.htm>.

2. Belenky I. (2005). Biografiya i biografiya v otechestvennoy kul'turno-istoricheskoy traditsii. [Biography and biography in the national cultural-historical tradition]. Moscow: Vestnik. Pp. 37-54.

3. Vergil M. (2007). Georgiki. [Georgiques]. Moscow: Exmo. P. 10-40.

Creative biography in the coordinates of the humanities: historiography...

4. Hegel G. (2000). Fenomenolohyya dukha [Phenomenology of the spirit]. Moscow, P. 495.
5. Gumenyuk T.K. (2015). Prodozhennya hlinkiniyany : styl avtora u prostori suchasnoho naukovoho myslennya [Continuation of Glinkiniyan: author's style in the space of modern scientific thinking]. Kyiv, P. 150-156.
6. Klimchuk V.O. (2007). Klymchuk V. O., Moysiyenko YA. V. Zhyttyevyy shlyakh tvorchoyi osobystosti: pryntsypy biohrafichnoho [Moysienko Ya.V. The Life Path of the Creative Personality: Principles of Biographical Research Using the Scenario Analysis of E. Bern]. Kyiv, P. 32-44.
7. Levchenko O.G. (2012). Teatr u systemi filosofs'koyi antropolohiyi: monohrafiya [Theater in the system of philosophical anthropology]. Kyiv, P. 296.
8. Levchuk L.T. (2014) Problema khudozhn'oyi tvorchosti v konteksti suchasnoyi estetychnoyi teorii: protses kontseptualizatsiyi [The problem of artistic creation in the context of modern aesthetic theory: the process of conceptualization]. Kyiv, P.9-16.
9. Monten M. (1992). Monten M.(1992). Opyty. [Experiences]. Moscow: Voice.
10. Pacheco S. (1936-1939). Otryvki iz knigi "Iskusstvo zhivopisi, yeye drevnost' y velichye". Mastera iskusstva ob iskusstve. Izbrannyye otryvki iz pisem, dnevnikov, rechey i traktatov. [Excerpts from the book "The Art of Painting, Its Antiquity is Greatness." Masters of Art on Art. Selected excerpts from letters, diaries, speeches and treatises]. Moscow; Leningrad: Izogiz, P. 396 – 438.
11. Petrina A. (2009). Nauchnaya biografiya v rossiyskoy kul'turnoy i intelektual'noy traditsii: poisk novoy modeli. [Scientific biography in the Russian cultural and intellectual tradition: the search for a new model]. Omsk 182 p.
12. Popyk V. (2008). Svitohlyadni zasady rozvytku ukrayinskoyi biohrafistyky ta formuvannya natsionalnykh resursiv biohrafichnoyi informatsiyi KHKH stolitya. [World-view principles of the development of Ukrainian biography and formation of national resources of biographical information of the twentieth century]. Kyiv. 8-40.
13. Popova T. (2015). Zhizneopisaniye uchenogo-istorika na perekrestke istoriograficheskikh traditsiy: teoriya, metodologiya, praktika. [Biography of the historian at the crossroads of historiographic traditions: theory, methodology, practice]. Kiev. P. 15-40.
14. Popova T. (2012). Istoriografiya v chelovecheskom izmerenii. [Historiography in the Human Dimension]. Kyiv. P. 265-292.
15. Popovich O. (2011). Biohrafiya yak fenomen kultury. [Biography as a Culture Phenomenon]. Kyiv. P. 96-103.
16. Reda V. (2010). Muzychno-krytychna diyalnist P. I. Chaykovskoho. [The musical-critical activity of Pyotr Tchaikovsky]. Kiev. P. 3-9.
17. Roshok V. (2013). Stefan Turchak [Stefan Turchak]. Kiev, 248 P.
18. Stanishevsky Y. (1991). Dmytro Hnatyuk [Dmytro Hnatyuk]. Kiev, 167 P.
19. Theophrastus. Characteristics. Available at: royallib.com/book/teofrast/harakteristiki.htm.
20. Tyshko S., Mamaev S. Stranstviya Glinki [Glinka's Wanderings]. Kiev, 508 P.